

РОЗДІЛ 3

Макроекономічні механізми

Управління фінансовим потенціалом України

Т. В. Гургула^і

В умовах глобалізаційних перетворень однією із головних детермінант сучасного розвитку економіки незалежно від поставлених цілей є рівень її потенціалу. Трансформація суспільно-економічного ладу в країні, кризовий стан переважної більшості вітчизняних підприємств, суттєве скорочення власної дохідної бази місцевих бюджетів закономірно призводять до втрати економічного потенціалу переважної більшості регіонів країни. При цьому ключову роль у цьому процесі відіграє фінансовий потенціал як визначальний показник здатності економічної системи до фінансування програм та заходів, спрямованих на підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни в цілому та окремих її регіонів. Саме це обумовлює необхідність дослідження сутності та особливостей управління фінансовим потенціалом на всіх ієрархічних рівнях.

Робота присвячена дослідженню потенціалу регіонів як чинника соціально-економічного розвитку країни. Автором виділений фінансовий потенціал як ключова складова економічного потенціалу країни при забезпеченні ефективного управління регіональним розвитком. На основі аналізу проведена комплексна оцінка фінансового потенціалу та розрахований інтегральний показник для кожного регіону країни. Управління фінансовим потенціалом запропоновано розглядати на основі кластерного аналізу, що підвищить результативність дослідження ефективності політики регіонального розвитку.

Ключові слова: доходи бюджету, інтегральний показник, кластерний аналіз, розвиток регіону, фінансовий потенціал.

УДК 336.77:330.131.7(477)

JEL коди: C18, E22, G28, N61

Вступ. У сучасних умовах зростає значення управління фінансовим потенціалом в умовах стабілізації економіки. Враховуючи той факт, що фінансовий потенціал більшості регіонів України не забезпечує необхідного рівня якості життя суспільства, не відповідає потребам органів державної та місцевої влади та не дозволяє повною мірою забезпечувати виконання покладених на них управлінських функцій, стимулювання зростання фінансового потенціалу регіону як основи позитивного розвитку всіх його суб'єктів господарювання і домогосподарств є невід'ємною складовою державної фінансової політики. Ефективне управління фінансовим потенціалом набуває особливої актуальності в умовах обмеженості ресурсів, коли необхідність їх раціоналізації і

^і Гургула Тетяна Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри кадрової політики та державної служби Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України.

© Т. В. Гургула, 2015.

підвищення ефективності функціонування вимагає пошуків нових рішень та засад, які б наблизили існуючу систему в Україні до світових стандартів.

Постановка проблеми. Вагомий внесок у дослідження природи управління регіональними фінансами здійснили такі видатні вчені, як В. Бондаренко [6], Т. Бондарчук [8], В. Беломестов [5], М. Деркач [14] та інші.

Проблема раціональності регіонального управління досліджувалася багатьма вітчизняними економістами, зокрема А. Ахламовим [2], Б. Бачевським [4], В. Боронос [9], Б. Данилишиним [11], І. Заблоцькою [4], Л. Чернюком, М. Фашневським [11] і багатьма іншими.

Проте результати проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити теорії та практики управління фінансовим потенціалом. Поза увагою залишається проблема стабілізації соціально-економічного розвитку регіонів як чинника раціональності управління фінансовим потенціалом в Україні у післякризовому періоді, оскільки немає нових підходів до управління регіонами; недостатньо розроблено комплексне оцінювання територіального рівня розвитку, немає аналізу інструментів управління фінансовим потенціалом країни; не визначені основні чинники та критерії, що впливають на цей процес. Саме фінансовий потенціал покликаний сприяти розвитку регіонів на основі підвищення ефективності виробництва, розвитку підприємництва, готельно-ресторанної сфери діяльності, сільського господарства, торгівлі, туризму, а разом із тим і зростання зайнятості населення, зменшення рівня безробіття в регіоні, залучення інвестицій в економіку держави.

Метою дослідження є аналіз сутності фінансового потенціалу та визначення основних напрямків рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

Результати дослідження. В економічній літературі категорія «фінансовий потенціал» характеризується багатоаспектністю: з позиції прав власності розрізняють фінансовий потенціал держави, фінансовий потенціал юридичних осіб, фінансовий потенціал населення; залежно від часу відтворення – фінансовий потенціал, накопичений у попередні роки, і поточний фінансовий потенціал. Наявність різних підходів часто призводить не тільки до таких термінологічної плутанини, а й до реальних прогалин у практиці використання даних відносин [9].

Інтегральне оцінювання фінансового потенціалу регіону перш за все необхідне для визначення потенційних, невикористаних фінансових можливостей децентралізованого фінансового механізму. Ефективне залучення та примноження фінансових можливостей у стимулюванні розбудови соціальної й економічної інфраструктури певного регіону і є цим оборотом можливостей – ресурсів – результату, який відображає дію фінансового механізму.

Важливим аспектом у процесі визначення фінансового потенціалу є розгляд цієї економічної категорії з позиції «потенційного», а не «ресурсного» підходу. Ресурсний підхід передбачає наявні фінансові ресурси певного регіону, які значною мірою дорівнюють бюджетним витратам, витратам суб'єктів господарювання і населення. У цьому випадку потенційний фінансовий ресурс, що наближений більше до внутрішнього інвестиційного, у окремих регіонах може бути зовсім відсутній.

Надання переваги «потенційному» підходу до трактування сутності, а отже, і визначення та оцінки фінансового потенціалу регіону сприятиме виявленню невикористаних внутрішніх фінансових резервів децентралізованого фінансового механізму регіону. Науковцем Боронос В. Г. фінансовий потенціал за таким підходом названо «чистим фінансовим потенціалом» [10].

Таким чином, у процесі розроблення системи оцінювання фінансового потенціалу регіону застосовувалися підходи, які б могли забезпечувати виявлення фінансових можливостей, що не використовуються, та шляхом застосування економічних стимулів можуть бути залучені до процесу управління фінансами регіону.

Основними суб'єктами, між якими виникають фінансові потоки, що утворюють ресурс фінансового потенціалу регіону, є місцеві бюджети, суб'єкти господарювання і домашні господарства. Відповідно у складі фінансового потенціалу регіону доцільно розглядати такі складові, як бюджетний фінансовий потенціал, фінансовий потенціал підприємств і населення [14].

Для комплексної оцінки фінансового потенціалу за розробленим інтегральним показником проведено кластерний аналіз. Основним завданням такого аналізу у дослідженні був поділ регіонів на кластери за вагомістю фінансового потенціалу. Для досягнення цього завдання здійснено ряд необхідних операцій. Поділ на кластери значною мірою залежить від абсолютних даних. Для усунення цього чинника проведено стандартизацію даних. Для цього із кожного значення із вибраних елементів фінансового потенціалу вилучено середні значення цього елемента і отримані рівності поділено на середньоквадратичне відхилення [3].

На першому етапі кластерного аналізу здійснено ієрархічну кластеризацію, суть якої полягає в послідовному об'єднанні менших кластерів у великі або розділенні великих кластерів на менші. Відстань між кластерами визначається евклідовою відстанню. Результатом цього аналізу є ієрархічне дерево (рис. № 1).

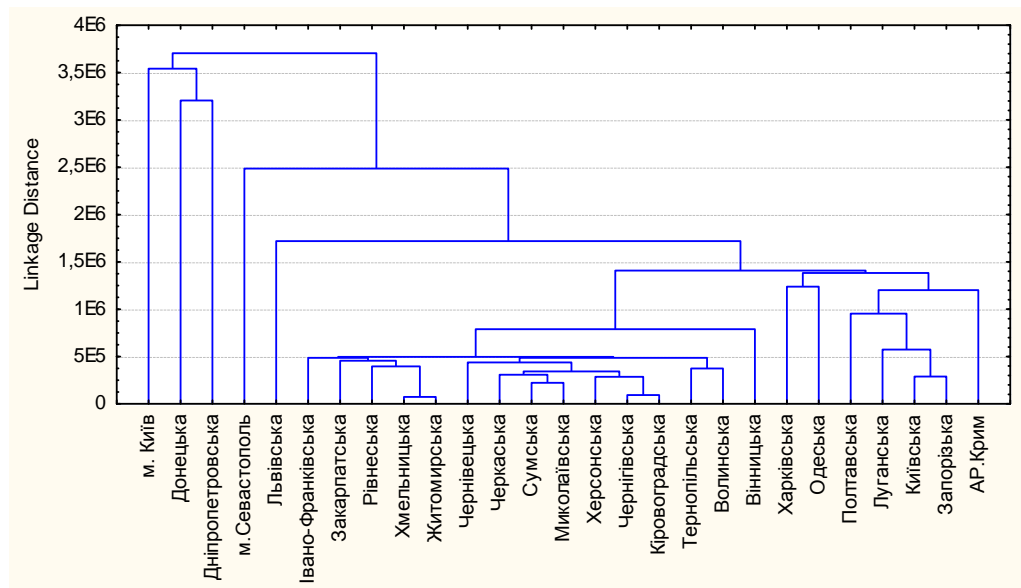

Рис. № 1. Дендрограма ієрархічного кластерного аналізу регіонів України за фінансовим потенціалом (побудовано автором на основі [13])

Згідно з рисунком № 1 виділено 4 кластери. Першим кластером є м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Львівська області. До другого кластера увійшли АР Крим,

Запорізька, Київська, Луганська, Полтавська області. До третього – Одеська, Харківська і Вінницька. Четвертий кластер охоплює Івано-Франківську, Запорізьку, Рівненську, Хмельницьку, Житомирську, Чернівецьку, Сумську, Миколаївську, Херсонську, Чернігівську, Кіровоградську, Тернопільську та Волинську області. Для обґрунтування зазначених результатів застосовано метод К-середньої та обрано чотири кластери. Про вагомість відмінностей між кластерами свідчать результати дисперсійного аналізу. Зокрема, значення $p < 0,05$.

У результаті проведеного кластерного аналізу методом К-середньої отримано чіткіший поділ та середні значення між кластерами. Як і у першому випадку, наявність чотирьох кластерів підтвердилась, однак уточнились окремі прорахунки ієрархічного підходу. Результати кластерного аналізу методом К-середньої наведено на рис. № 2.

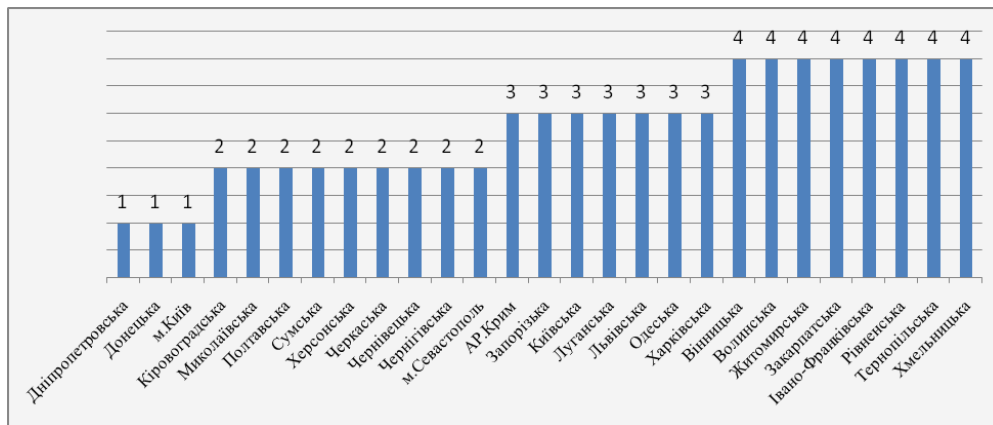

Рис. № 2. Розподіл регіонів України на кластери за величиною фінансового потенціалу методом К-середньої (побудовано автором на основі [13])

Таким чином, застосувавши два методи кластерного аналізу, здійснено розподіл областей України на кластери за абсолютними значеннями елементів фінансового потенціалу. Зауважимо, що абсолютні значення фінансового потенціалу не завжди є якісною характеристикою. Для об'єктивності кластеризації регіонів на кластери за фінансовим потенціалом проведено кластерний аналіз фінансового потенціалу, що передбачає врахування елементів у відносних показниках. Як і у попередньому випадку, спочатку проведено ієрархічний кластерний аналіз з метою отримання кількості ймовірних кластерів.

Дані дендрограми (рис. № 3) ілюструють наявність чотирьох кластерів. Перший кластер включає такі області, як Донецька, м. Севастополь, Дніпропетровська, Одеська, Луганська, Харківська, Київська, Полтавська, Запорізька області та АР Крим. До складу другого кластера увійшли Чернігівська, Вінницька, Львівська, Кіровоградська, Миколаївська, Черкаська, Сумська, Житомирська, Хмельницька, Херсонська області. Третій кластер представлений м. Києвом. Четвертий кластер охопив Тернопільську, Чернівецьку, Івано-Франківську, Закарпатську, Рівненську та Волинську області.

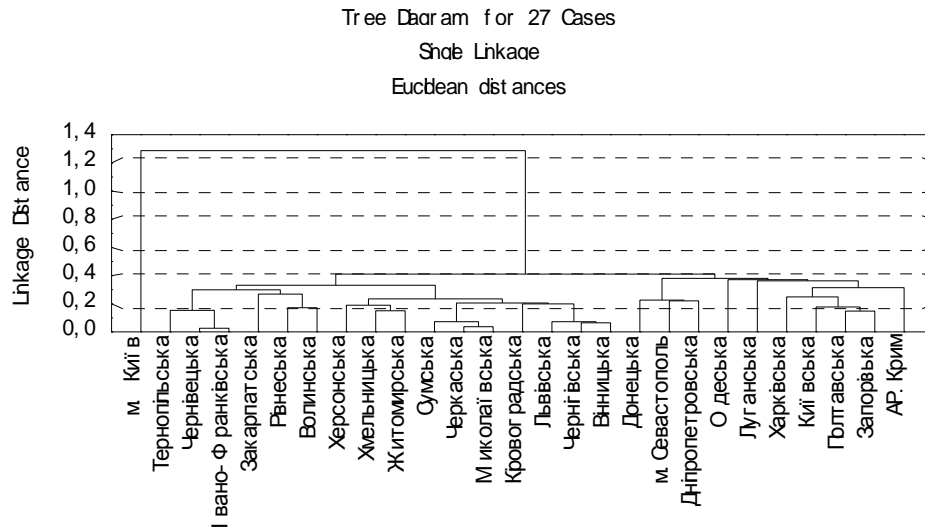

Рис. № 3. Дендрограма ієрархічного кластерного аналізу фінансового потенціалу за відносними показниками (побудовано автором на основі [13])

Проте склад самих кластерів за абсолютними і відносними показниками фінансового потенціалу суттєво відрізняється (табл. 1). З метою перевірки об'єктивності сформованих кластерів проведено кластерний аналіз методом К-середньої. Підсумовуючи результати, отримані в ході проведення кластерного аналізу за відносними показниками методом К-середньої, регіони України розподілено на чотири кластери (рис. № 4).

Таблиця 1

Доходи бюджетів регіонів України за 2011–2013 роки, тис. грн [13]

2011 рік			2012 рік			2013 рік		
Область	Σ	Ранг	Область	Σ	Ранг	Область	Σ	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
м. Київ	10879,34	1	м. Київ	12389,86	1	м. Київ	12891,34	1
Донецька	10084,01	2	Донецька	11586,99	2	Донецька	12455,11	2
Дніпропетровська	8447,84	3	Дніпропетровська	9775,79	3	Дніпропетровська	10137,38	3
Харківська	5230,38	4	Харківська	6175,60	4	Харківська	6439,08	4
АР Крим	4584,52	5	АР Крим	5600,99	5	АР Крим	5893,72	5
Одеська	4412,50	6	Одеська	4959,83	6	Одеська	5209,56	6
Луганська	3956,49	7	Луганська	4602,05	7	Київська	4715,97	7
Запорізька	3843,54	8	Київська	4311,58	8	Луганська	4456,69	8
Київська	3840,69	9	Львівська	4287,19	9	Львівська	4455,38	9
Львівська	3709,38	10	Запорізька	4277,17	10	Запорізька	4452,06	10
Полтавська	3291,09	11	Полтавська	3994,56	11	Полтавська	3867,88	11
Вінницька	2180,92	12	Вінницька	2616,94	12	Вінницька	2824,98	12
Черкаська	1990,52	13	Черкаська	2468,04	13	Черкаська	2498,00	13
Миколаївська	1859,72	14	Миколаївська	2276,33	14	Миколаївська	2289,01	14

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сумська	1828,32	15	Сумська	2175,07	15	Хмельницька	2232,05	15
Житомирська	1733,07	16	Житомирська	2055,40	16	Сумська	2223,29	16
Хмельницька	1727,28	17	Хмельницька	2023,61	17	Житомирська	2171,62	17
Івано-Франківська	1723,85	18	Івано-Франківська	1926,98	18	Івано-Франківська	1929,47	18
Рівненська	1538,39	19	Кіровоградська	1769,63	19	Кіровоградська	1886,04	19
Чернігівська	1478,13	20	Чернігівська	1765,51	20	Чернігівська	1823,56	20
Кіровоградська	1439,40	21	Рівненська	1740,44	21	Рівненська	1789,23	21
Херсонська	1407,38	22	Херсонська	1646,67	22	Херсонська	1700,56	22
Закарпатська	1206,07	23	Волинська	1400,92	23	Закарпатська	1460,98	23
Волинська	1181,12	24	Закарпатська	1369,78	24	Волинська	1452,19	24
Тернопільська	1074,39	25	Тернопільська	1265,00	25	Тернопільська	1360,50	25
Чернівецька	1052,68	26	м. Севастополь	1187,50	26	Чернівецька	1284,90	26
м. Севастополь	954,31	27	Чернівецька	1164,38	27	м. Севастополь	1270,53	27
Україна	86655,34	х	Україна	100813,83	х	Україна	105171,07	х

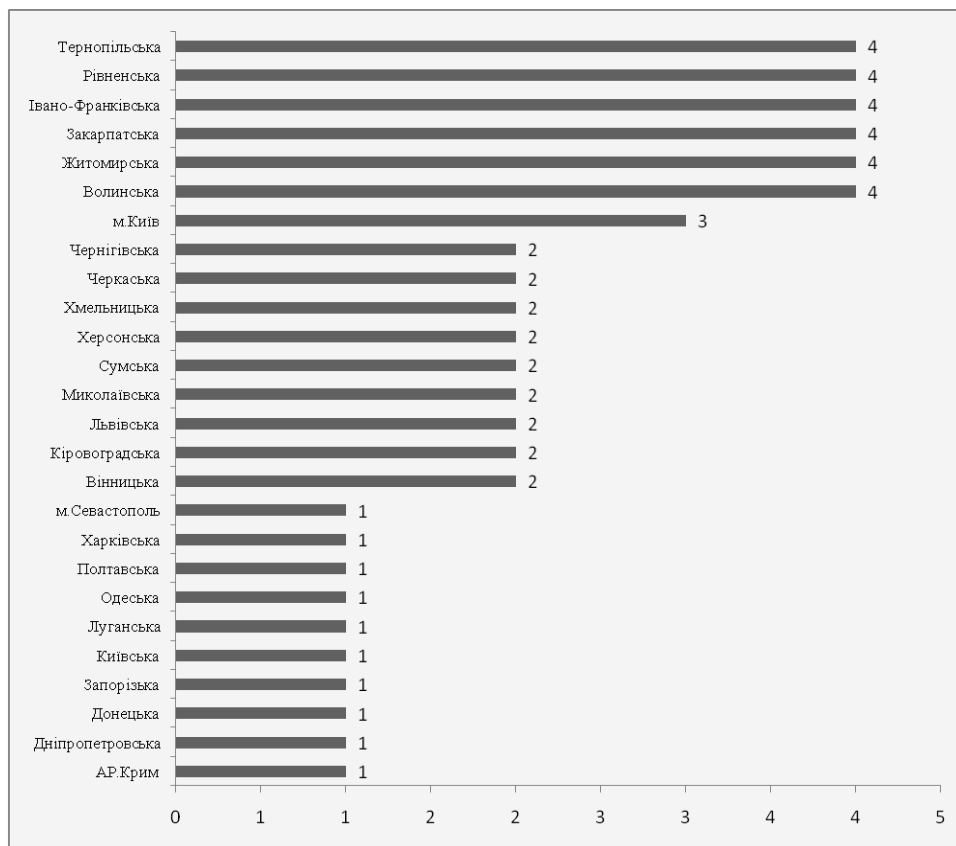

Рис. № 4. Кластери фінансового потенціалу за відносними показниками (за методом К-середніх) (побудовано автором на основі [13])

Підкреслимо і те, що м. Київ становить окремий кластер. Зазначені відмінності зумовлені нерівномірністю кількості населення в регіонах та є результатом прорахунків у дотриманні такої функції держави, як фінансове збалансування.

Бюджетний потенціал на рівні регіонів запропоновано відобразити абсолютним показником доходів бюджетів, що формується майже повністю із податкових надходжень до місцевих бюджетів і трансфертів, що отримують регіональні бюджети із централізованого бюджету. У таблиці 1 зазначено доходи бюджетів регіонів України за 2011–2013 роки та їх ранг. Як видно з таблиці, упродовж 2011–2013 років місце кожного регіону за своїм рангом суттєво не змінилося. Дані таблиці показують, що найбільш вагому роль у формуванні цих показників відіграють м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Одеська області, Львівська та АР Крим, у той час, як така сама кількість регіонів, віднесених до другої групи (Кіровоградська, Івано-Франківська, Чернігівська, Волинська, Чернівецька, Тернопільська, Чернігівська, Волинська, Чернівецька, та м. Севастополь), забезпечували недостатній дохід бюджетів своїх регіонів.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Основними причинами низького фінансового потенціалу регіонів України є відсутність стимулів із боку органів місцевої влади, підприємств до впровадження нових технологій, залучення коштів внутрішніх і зовнішніх інвесторів на розвиток підприємницької діяльності. Відсутні також механізми стимулювання органів місцевого самоврядування з боку держави до розроблення і впровадження інноваційних технологій. Впровадження стимулювальних механізмів у зазначених напрямках може змінити ситуацію у багатьох регіонах, залучивши нові фінансові ресурси. Адаптація збільшення обсягів ресурсів має стати важливим напрямом сучасної державної фінансової політики, оскільки саме за допомогою збільшення інвестицій економіка може ефективніше розвиватися, створюючи нові робочі місця, вводячи у виробництво сучасне обладнання, що забезпечує підвищення якості продукції, яка може виходити на світовий ринок та бути конкурентоспроможною.

Література

1. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 20 грудня 2005 року №3235-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15-15>.
2. Ахламов, А. Реформування адміністративно-територіального устрою: аналіз сучасних науково-методологічних підходів / А. Ахламов, Ю. Молодожен // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. економічний простір України: регіоналізація і інтеграція в умовах суспільних трансформацій: [зб. наук. праць]. Львів: ін-т регіональних досліджень НАН України; редкол. Є. І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2011. – Вип. 1 (87). – С. 27–35.
3. Баканов, М. И. Теория экономического анализа: учебник / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 416 с.
4. Бачевський, Б. Є. Потенціал і розвиток підприємств: навч. посіб. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблодька, О. О. Решетняк. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – С. 13.
5. Беломестов, В. Г. Проблемы управления экономическим потенциалом социально-экономических систем / В. Г. Беломестов // Проблемы современной экономики. – 2005. – № 1 (13). – С. 144–152.
6. Бондаренко, В. Основное в управлении городом – системность / В. Бондаренко // Зеркало недели. – 2010. – № 38 (8181). – С. 11.
7. Бондарчук, Т. Місцеве самоврядування і місцеві фінанси в умовах адміністративного реформування / Т. Бондарчук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5. – С. 162–169.
8. Бондарчук, Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні / Т. Г. Бондарчук. – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2009. – С. 90–105.
9. Боронос, В. Г. Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону / В. Г. Боронос, І. В. Карпенко // Аналітично-інформаційний журнал «СХІД». – 2011. – № 1 (108). – С. 32–36.
10. Боронос, В. Г. Дослідження сутності фінансового потенціалу території / В. Г. Боронос // Экономика и управление. – 2012. – № 4. – С. 77–85.

Т. В. Гургула.

Управління фінансовим потенціалом України

11. Данилишин, Б. М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія, практика / Б. М. Данилишин, Л. Г. Чернюк, М. І. Фашневський ; за ред. д.е.м., проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – 315 с.
12. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 р. №1001 [Електронний ресурс]. – офіційний веб-сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?reg=1001>.
13. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Деркач, М. Формування фінансової бази регіонів / М. Деркач // Економіка України. – 1995. – № 1. – С. 12–21.

Отримано 25.05.2015 р.

Управление финансовым потенциалом Украины

Татьяна Владимировна Гургула*

** доктор экономических наук, профессор кафедры кадровой политики и государственной службы Львовского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, ул. Сухомлинского, 16, г. Львов-Брюховичи, 79491, Украина, тел.: 00-380-032-2448185*

В условиях глобализационных преобразований одной из главных детерминант современного развития экономики независимо от поставленных целей является уровень ее потенциала. Трансформация общественно-экономического строя в стране, кризисное состояние подавляющего большинства отечественных предприятий, существенное сокращение собственной доходной базы местных бюджетов закономерно приводят к потере экономического потенциала подавляющего большинства регионов страны. При этом ключевую роль в данном процессе играет финансовый потенциал как определяющий показатель способности экономической системы к финансированию программ и мероприятий, направленных на повышение уровня социально-экономического развития страны в целом и отдельных ее регионов. Именно это обуславливает необходимость исследования сущности и особенностей управления финансовым потенциалом на всех иерархических уровнях.

Работа посвящена исследованию потенциала регионов как фактора социально-экономического развития страны. Автором выделен финансовый потенциал как ключевая составляющая экономического потенциала страны при обеспечении эффективного управления региональным развитием. На основе анализа проведена комплексная оценка финансового потенциала и рассчитан интегральный показатель для каждого региона страны. Управление финансовым потенциалом предложено рассматривать на основе кластерного анализа, что повысит результативность исследования эффективности политики регионального развития.

Ключевые слова: доходы бюджета, интегральный показатель, кластерный анализ, развитие региона, финансовый потенциал.

Mechanism of Economic Regulation, 2015, No 2, 61–69

ISSN 1726-8699 (print)

Management of Financial Potential Ukraine

TATIANA. B. GURGULA*

** Dr. (Economics), Professor, Professor of the Department of Personnel Policy and Civil Service, The Lviv Regional Institute of Public Administration National Academy of Public Administration, the Office of the President of Ukraine, Suhomlynsko Street, 16, Lviv-Briukhovychi, 79491, Ukraine, phone: 00-380-542-335383, Doctorftv@gmail.com*

Manuscript received 25 May 2015

In the globalization transformation, one of the main determinants of modern economic growth is the level of its potential. Transformation of the social-economic order in the country, a crisis condition of the vast majority of domestic enterprises, a significant reduction of the revenue base of local budgets lead to the loss of the economic potential of the majority of regions of the country. A key role in this process has the financial potential as a determinant of the ability of the economic system to the financing of programmes and activities aimed at improving the socio-economic development of the country and its regions. This necessitates the study of the nature and characteristics of management of financial capacities at all levels.

The work is devoted to the researching the potential of the regions as a factor of socio-economic development of the country. The author dedicated financial potential as a key component of the economic potential of the country while ensuring effective regional development management. Based on the analysis the comprehensive assessment of the financial potential has been considered and the integral indicator for each region of the country has been calculated. Management of financial potential based on the cluster analysis, that will increase efficiency of regional development policies.

Keywords: budget revenues, integral index, cluster analysis, regional development, financial potential.

JEL Codes: C18, E22, G28, H61

Tables: 1; *Figures:* 4; *References:* 14

Language of the article: Ukrainian

References

1. On the Promotion of Regional Development (2005), Law of Ukraine, №3235-IV, <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15-15>. (In Ukrainian)
2. Ahlamov, A., Molodozhen, J. (2011), "Reforming the administrative and territorial system: analysis of current scientific and methodological approaches", in *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine. Economic Space of Ukraine: Regionalization and Integration in Terms of Social Transformations*, ed. E. I. Boyko, Lviv, Instytut rehionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 1 (87), 27–35. (In Ukrainian)
3. Bachevskiy, B. E., Zablodska, I. V., Reshetniak, A. A. (2009), "Potential and development of enterprises", Kyiv, Tsentr navchalnoi literatury, 13. (In Ukrainian)
4. Bakanov, M. I., Sheremet, A. D. (2001), "Theory of Economic Analysis", Moscow, Finance and Statistics, 416. (In Russian)
5. Belomestnov, V. G. (2005), "Problems of management of economic potential of socio-economic systems", "Problemy sovremennoi ekonomiky", 1(13), 144–152. (In Russian)
6. Bondarenko, V (2010), "Basic in city management is consistency", "Zerkalo nedely", 38(8181), 11. (In Ukrainian)
7. Bondaruk, T. H. (2009), "Local government and its financial support in Ukraine", Kyiv, Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia, 90–105. (In Ukrainian)
8. Bondaruk, T. H. (2009), "Local self-government and local finance under conditions of administrative restructuring", "Aktualni problemy ekonomiky", 5, 162–169. (In Ukrainian)
9. Boronos, V. G. (2012), "Exploring the essence of financial potential of a territory", "Ekonomika i upravlinnia", 4, 77–85. (In Ukrainian)
10. Boronos, V. G., Karpenko, I. V. (2011), "Analysis of the economic content of the region financial potential", *Analitichno-informatsiyni zhurnal «SKhID»*, 1 (108), 32–36. (In Ukrainian)
11. Danylyshyn, B. M., Chernjuk, L. G., Fashnevskyy, M. I. (2006), "Socio-economic problems of regional development: methodology, practice", ed. B. M. Danylyshyn, Cherkasy, Cherkaskyi derzhavnyi tekhnolohichniy universytet, 315 p. (In Ukrainian)
12. Derkach, M. (1995), Formation of regionals financial framework, "Ekonomika Ukrainy", 1, 12–21. (In Ukrainian)
13. National Strategy for Regional Development until 2015 (2006), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, № 1001, <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001>.
14. Site of the State Statistics Committee [electronic resource]. – Mode of access : www.ukrstat.gov.ua. (In Ukrainian)